

Współczesne państwo demokratyczne. Struktura polityczno-terytorialna państwa

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Rafał Klepka, *Współczesny federalizm. Wybrane zagadnienia*, [w:] *W poszukiwaniu fundamentów czyli o potrzebie stałości w zmieniającym się świecie. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Adamowi Rosołowi*, red. Renata Bizior, Częstochowa 2013, s. 186.
- Źródło: Jerzy Świeca, *Współczesne demokracje. Analiza instytucjonalna*, dostępny w internecie: sbc.org.pl [dostęp 22.04.2020 r.].

- Źródło: *Encyklopedia PWN: praworządność*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 22.06.2020 r.].
- Źródło: *Encyklopedia PWN: państwo unitarne*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 8.07.2021 r.].
- Źródło: oprac. własne.

Współczesne państwo demokratyczne. Struktura polityczno-terytorialna państwa

Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Repetitorium**”.

W tym materiale powtórzymy wiadomości z jednego z działów wiedzy o społeczeństwie. Powtórzenie będzie bazować na zestawie ćwiczeń interaktywnych z zakresu współczesnego państwa demokratycznego i struktury polityczno-terytorialnej oraz pracy z tekstami źródłowymi i multimediami. W dalszej części znajdują się dokładniejsze informacje na temat tego, jak czytać polecenia oraz odpowiadać na pytania. Podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę.

Twoje cele

- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń, które mogą się pojawić na maturze z wiedzy o społeczeństwie.
- Wymienisz wyznaczniki państwa demokratycznego.
- Wyjaśnisz pojęcia: *unitaryzm*, *federalizm* i *autonomia*.
- Wskażesz przykłady państw unitarnych, federacji i terytoriów autonomicznych.
- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Dla zainteresowanych

**Władze regionalne
w państwach unitarnych
i federalnych**

**Formy współczesnych
państw
(ustroje
terytorialno-prawne)**

**Modele ustrojowe
państw europejskich**

Przeczytaj

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.). Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, jak rozumieć polecenia w zadaniach różnego typu:

wyjaśnij

twoim zadaniem jest zrekonstruowanie związku przyczynowo-skutkowego, opisanie od początku do końca, o co chodzi i dlaczego;

scharakteryzuj

należy przeanalizować genezę, przebieg oraz konsekwencje danego procesu czy zjawiska, wymieniając uczestników wydarzeń (postacie, organizacje) lub inne istotne elementy;

porównaj

twoim zadaniem jest zestawienie wydarzeń, zachodzących procesów, danych itp. pod kątem występujących między nimi podobieństw oraz różnic;

rozstrzygnij

w tym wypadku oczekiwana odpowiedź jest jedna: „tak” lub „nie” – oczywiście wraz z uzasadnieniem, ale bez formułowania własnych ocen;

rozważ

należy tu sformułować zarówno argumenty, jak i kontrargumenty, czyli „za” i „przeciw”, wartościując słuszność danego rozumowania;

ocień

to polecenie pozwala ci przedstawić własną, subiektywną opinię na temat opisywanych zjawisk i procesów;

każda przedstawiona ocena – o ile będzie dobrze uzasadniona – zostanie uznana, dlatego też kluczową rolę odgrywa umiejętność budowania argumentacji;

udowodnij

w poleceniu tym zawarta jest teza, a twoim zadaniem jest stworzenia krótkiej narracji z podaniem argumentów na rzecz jej prawdziwości;

uzasadnij

zadanie podobne jak powyżej, ale w tym przypadku powinno się określić sposób

rozumowania, który umożliwia postawienie danej tezy;

wykaż

należy tu wykazać prawdziwość lub nieprawdziwość związków przyczynowo-skutkowych, odnoszących się do tezy; podaj, wymień, wskaż – takie polecenia występują w zadaniach półotwartych, w których jest miejsce na twoją odpowiedź; podajesz wtedy pojęcie, nazwę własną (pełną, bez skrótów), imię i nazwisko osoby itp.

Pamiętajcie, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby osoba odpowiadająca na pytanie umiejętnie połączyła analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bójcie się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołujcie się do podanych źródeł. Pamiętajcie również o tym, by wczytywać się w polecenia – czasem wiedza własna nie jest potrzebna, czasem tekst to tylko inspiracja, a innym razem należy połączyć wiedzę z interpretacją tekstu.

Współczesne państwo demokratyczne

Współczesne państwo demokratyczne bazuje na koncepcji państwa prawa. Powstała ona na gruncie niemieckiej myśli konstytucyjnej w XIX w., a jej ojcem był Robert von Mohl. Tym mianem określano państwo, którego władze działały na mocy i w granicach określonych formalnie ustanowionym prawem, a nie samowolnie i nieprzewidywalnie jako rządy despotyczne.

Wraz ze zwycięstwem ustroju demokratycznego w Europie koncepcja państwa prawa została scalona z regułami demokracji. Obecnie za podstawowe wyznaczniki demokratycznego państwa prawa uważa się następujące zasady:

- zaufanie obywateli do państwa i stanowionego prawa;
- ochrona słusznie nabytych praw;
- niedziałanie prawa wstecz;
- stabilność, przewidywalność zmian oraz jawność prawa;
- prawo do sądu;
- prawo do rzetelnej procedury sądowej i niezawisłości sędziowskiej;
- ustawowy tryb stanowienia norm w zakresie praw człowieka i obywatela, kodeksów prawnych, systemów wyborczych, budżetu, prawa podatkowego, ustroju i organizacji centralnych władz państwa (zwłaszcza sądownictwa), samorządu powszechnego, stanów nadzwyczajnych);
- jedność porządku prawnego.

Struktura polityczno-terytorialna państwa

- typy ustroju [br] polityczno-terytorialnego [br] państwa{color=#9D69A3}
 - państwo unitarne{value=35}{color=#533F72}
 - państwo federalne [br] (złożone){value=35}{color=#533F72}
 - państwo [br] zregionalizowane{value=35}{color=#533F72}

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Państwo unitarne

Państwo **unitarne** (jednolite) charakteryzuje się najprostszym rodzajem wewnętrznej organizacji. W państwie o takim ustroju centralne organy państwa sprawują niepodzielnie suwerenną władzę nad całym jego obszarem.

Polska to przykład kraju unitarnego.

Źródło: TUBS, licencja: CC BY-SA 3.0.

Nie wyklucza to wieloszczeblowego systemu organów władzy realizujących konstytucyjnie przyznane kompetencje na obszarze jednostek podziału terytorialnego (np. lokalne i regionalne organy administracji, instancje władzy sądowej).

Państwa mogą wiązać się w związki i porozumienia pod względem stopnia integracji (konfederacje, unie, wspólnoty, jak np. Commonwealth of Nations – Wspólnota Narodów, czyli rodzaj konfederacji Wielkiej Brytanii z suwerennymi państwami, które w przeszłości

były jej dominiami, protektoratami czy koloniami). W tym przypadku każde z nich zachowuje jednak suwerenność, która podlega dobrowolnym i odwracalnym ograniczeniom.

System władz terytorialnych w państwie unitarnym (pionowy podział władzy) może być zorganizowany według modelu centralistyczno-biurokratycznego lub decentralistyczno-samorządowego. W obu przypadkach chodzi wyłącznie o dział władzy wykonawczej (administracyjnej). W pierwszym z nich możliwie najwięcej kompetencji zachowują centralne władze wykonawcze państwa (rząd, ministrowie) oraz organy władz administracyjnych wyższych stopni kosztem niższych. Organy administracji (w skrajnym przypadku na wszystkich szczeblach) pochodzą bezpośrednio lub pośrednio z mianowania władz centralnych, są przez nie kierowane i ponoszą przed nimi odpowiedzialność.

W drugim przypadku władze lokalne i regionalne pochodzą w całości lub w części z wyboru dokonywanego przez mieszkańców jednostki administracyjnej podziału terytorialnego określonego szczebla (w Polsce: gminy, powiaty, województwa). Z reguły na każdym szczeblu władze samorządowe składają się z wybieranych bezpośrednio organów przedstawicielskich (stanowiących i kontrolnych) oraz z władz wykonawczych. Te ostatnie wybierane są bezpośrednio przez wyborców lub przez organy przedstawicielskie, przed którymi ponoszą odpowiedzialność typu parlamentarnego (czyli ponoszą odpowiedzialność za każde swe działanie, nawet jeśli jest zgodne z prawem).

Algorytm (wzór) podziału kompetencji między władze poszczególnych szczebli administracji odbywa się najczęściej według zasady pomocniczości (subsidiarności).

Władze centralne wykształciły różnorodne instrumenty oddziaływania na władze samorządów. Należą do nich:

- system dublowania władz administracyjnych tego samego szczebla (np. w Polsce na szczeblu województwa działają rządowy wojewoda i samorządowy sejmik, marszałek i zarząd województwa);
- system zespolenia władz rządowych i samorządowych na jednym szczeblu;
- instrumenty kontroli i nadzoru (zatwierdzanie lub możliwość wetowania przez władze rządowe wyborów i decyzji podjętych przez władze samorządowe – w Polsce np. możliwość uchylecia uchwały organu stanowiącego samorządu przez wojewodę; ustanawianie zarządu komisarycznego; rozpisywanie przedterminowych wyborów samorządowych).

Zasada pomocniczości głosi, że władza powinna znajdować się możliwie najbliżej obywatela. Według niej władzom niższych jednostek terytorialnych należy przekazać maksimum

kompetencji, które są w stanie samodzielnie zrealizować, natomiast „przesuwać” je wzwyż hierarchii, gdy jest to racjonalnie uzasadnione.

Państwo federalne

Państwo **federalne** złożone jest z części składowych: podmiotów federacji przybierających różne zwyczajowe nazwy (stany, kantony, konfederacje, kraje).

Federacja może zostać utworzona z inicjatywy suwerennych państw, które zawierają umowę federacyjną, zrzekając się części pierwotnie pełnej suwerenności. W taki sposób powstała federacja kantonów szwajcarskich lub Stany Zjednoczone Ameryki. Inną drogą jest wyodrębnienie się takich podmiotów z wcześniej jednolitej struktury państwowej. W taki sposób doszło np. w 1993 r. do federalizacji Belgii.

Ustrój federacji określa konstytucja federalna przyjmowana pierwotnie na zasadzie zgody wszystkich podmiotów zawierających federację.

Suwerenna władza w państwie federalnym podzielona jest między centralne (federalne) organy państwa a organy jego części składowych – podmiotów (stanów, krajów, kantonów). Dla organów federacji z reguły zastrzeżone są sprawy polityki zagranicznej, obronnej i celnej.

Organom władz części składowych państwa gwarantowana jest natomiast sfera autonomii polityczno-prawnej obejmująca odrębne instytucje ustawodawcze, wykonawcze i sądownicze oraz wiązkę suwerennych kompetencji władczych. Zgodnie z tymi ostatnimi kompetencjami władze te (np. organy stanowe w USA) mogą rozstrzygać o nich w sposób ostateczny (np. decyzji gubernatora nie może zmienić prezydent USA). Zazwyczaj do kompetencji tych należą sprawy gospodarcze, kulturalne i oświatowe. W federacjach zachowana jest jednak zawsze możliwość kontroli konstytucyjności działania władz podmiotów federacji przez federalny sąd (trybunał) konstytucyjny.

Funkcję gwarancyjną pełnią:

- własna konstytucja (statut) podmiotu federacji (krajowa, stanowa, kantonalna) regulująca ustrój władz podmiotu federacji;

Argentyna to przykład kraju federalnego.

Źródło: Addicted04, licencja: CC BY-SA 3.0.

- federalny sąd konstytucyjny rozstrzygający spory między federacją a jej podmiotami.

Federalny charakter państwa znajduje też odbicie w strukturze parlamentu federalnego (centralnego). Jedna z izb (zwana zwyczajowo niższą) reprezentuje ogół obywateli federacji. Podział mandatów między okręgi w wyborach do tej izby jest proporcjonalny do liczby zamieszkałych w nich wyborców. Funkcją izby niższej jest wyrażanie interesu państwa jako całości. Druga izba (określana mianem wyższej) jest reprezentacją podmiotów federacji. Każdy z nich posiada w niej przeważnie równą reprezentację – niezależnie od liczby obywateli mieszkających na jego terytorium. Niekiedy liczebność reprezentacji podmiotów uwzględnia jednak w pewnym stopniu różnice zaludnienia między poszczególnymi podmiotami. System taki przyjęto przy określaniu składu Bundesratu w Niemczech. Jeżeli chodzi o rolę w procesie legislacyjnym, izby są z reguły równouprawnione, niższa ma natomiast wyłączny głos przy powoływaniu i kontroli rządu.

Państwo zregionalizowane

Państwo zregionalizowane jest formą pośrednią między państwem jednolitym a federalnym. Suwerenna władza państwowa należy tu wyłącznie do centralnych organów państwa, lecz regionalnym częściom składowym, na które jest podzielone, gwarantuje się szeroką autonomię prawno-polityczną na mocy konstytucji. Jednak w odróżnieniu od federacji, regiony nie miały wcześniej ani nie uzyskują udziału w suwerennej władzy państwa. O ich statusie decyduje wola centralnych władz państwa i ona ustala zakres, warunki i ograniczenia regionalnej samodzielności. Statuty, które ją określają, mogą podlegać jednostronnej rewizji ze strony centralnych władz państwa.

Dzięki samodzielności prawno-politycznej regiony mają własne władze ustawodawcze i wykonawcze oraz odpowiedni zakres kompetencji. Centralne władze państwa sprawują jednak nadzór formalny i merytoryczny, posiadając niekiedy powoływanego i odwoływanego przez rząd przedstawiciela (komisarza) wyposażonego w uprawnienia kontrolne lub nadzorcze. Decyzje ustawodawcze podjęte przez regionalne organy władzy nie mają charakteru ostatecznego. Ustawodawstwo regionalne podlega weryfikacji ze strony centralnych władz państwa, która obejmuje badanie zgodności z prawem nadrzędnym (konstytucją, ustawodawstwem centralnym), a niekiedy także ocenę ich zgodności z dobrem wspólnym (interese państwa jako całości). W pierwszym aspekcie kontrolę sprawuje sąd konstytucyjny, a w drugim – parlament (uchylenie ustaw regionalnych) lub głowa państwa (zatwierdzenie ustaw regionalnych). Niekiedy przewidziana jest droga pozwalająca państwu zastąpić decyzję regionalną decyzją władzy centralnej.

W proporcji do wielkości całego państwa regiony są względnie dużymi jednostkami terytorialnymi. Niejednokrotnie mają wyraziste oblicze geograficzne, kulturowe, etniczne i tradycję historycznej odrębności, a ich potencjał ekonomiczny pozwala im na prowadzenie dość samodzielnej polityki gospodarczej.

Skład władz regionalnych jest kształtowany przez wybory dokonywane przez mieszkańców regionu. W wyniku wyborów bezpośrednich wyłania się parlament regionalny, który następnie powołuje odpowiedzialny przed nim rząd regionalny. Do państw zregionalizowanych należą Hiszpania i Włochy.

Autonomia

Szczególnym typem organizacji władzy na części terytorium państwa jest [autonomia](#). Region (część terytorium państwa) ma status zbliżony do części składowej w państwie federalnym. Dysponuje nim jednak na zasadzie wyjątku, stanowiąc swoistą wyspę w strukturze prawno-politycznej państwa. Zakres samodzielności reguluje statut wyposażający jednostkę autonomiczną we własne wybieralne organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej. Status autonomii ma niekiedy umocowanie w centralnej konstytucji, ale z reguły może podlegać jednostronnej (odgórnej) modyfikacji. Zdarza się, że wydanie statusu autonomicznego odbywa się w drodze negocjacji między parlamentem regionalnym a centralnym, natomiast jego ewentualne modyfikacje wymagają wzajemnego porozumienia (np. status organiczny autonomii śląskiej w okresie międzywojennym, statuty autonomiczne prowincji hiszpańskich). Przykładem autonomii jest m.in. status Grenlandii i Wysp Owczych na terytorium Danii; Wysp Alandzkich w ramach Finlandii; Kraju Basków i Katalonii w Hiszpanii; Sycylii i regionu Doliny Aosty we Włoszech.

W Szkocji i Walii, gdzie taki system wprowadzono w 1999 r., szefa rządu regionalnego powołuje monarcha, a regionalny gabinet musi mieć zaufanie regionalnego parlamentu. Głowa państwa ma również prawo rozpisać przedterminowe wybory do parlamentu regionalnego. Decyzję taką może podjąć zarówno na wniosek szefa rządu regionalnego (premiera Szkocji lub premiera Walii), jak i szefa rządu państwa (premiera Wielkiej Brytanii). W ten sposób władze centralne mają wpływ na kształtowanie składu władz regionalnych. Centralne władze mogą także mieć stałych reprezentantów (komisarzy państwowych) wyposażonych w kompetencje nadzorcze oraz możliwość czasowego ograniczenia (zawieszenia) autonomii regionalnej.

Słownik

druga (obok Bundestagu) izba niemieckiego parlamentu; reprezentuje rządy 16 krajów związkowych

Commonwealth of Nations (Wspólnota Narodów)

organizacja międzynarodowa skupiająca Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz kilkadziesiąt państw, istniejących na obszarze dawnego brytyjskiego imperium kolonialnego

federacja

państwo, które składa się z jednostek obdarzonych autonomią (stanów, krajów związkowych, prowincji, kantonów lub emiratów), ale połączonych wspólnym (federalnym) rządem

terytorium autonomiczne

fragment obszaru państwa, który dysponuje autonomią, co oznacza, że ma znaczną swobodę, jeśli chodzi o kształtowanie polityki wewnętrznej; bywa również, że podobną swobodą cieszy się w zakresie polityki zagranicznej; przykłady: Azory, Szkocja

unitaryzm

forma państwa charakteryzująca się wewnętrzną jednolitością; wszystkie jednostki administracyjne wchodzące w skład państwa są tak samo zorganizowane i podporządkowane organom centralnym, które określają ich ustrój i właściwość

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapami. Zastanów się, co łączy te państwa.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Prowincje oraz regiony autonomiczne dzielą się na prefektury, prefektury autonomiczne oraz miasta na prawach prefektury. Te z kolei dzielą się na powiaty, powiaty autonomiczne i miasta na prawach powiatu. Wyjątek stanowi Mongolia Wewnętrzna, gdzie ze względu na tradycję historyczną zamiast prefektur istnieją związki, zaś powiatom i powiatom autonomicznym odpowiadają chorągwie i chorągwie autonomiczne.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wskaż czynniki, które mogą wpływać na to, że w skład powyższych państw wchodzi relatywnie dużo terenów autonomicznych.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż państwa federalne.

☐ Belgia

☐ Chorwacja

☐ Argentyna

☐ Hiszpania

☐ Polska

☐ Niemcy

☐ Stany Zjednoczone

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

Głową państwa jest dziedziczny monarcha. Władzę wykonawczą sprawuje rząd na czele z premierem powołanym przez monarchę, lecz odpowiedzialnym przed parlamentem. Władzę ustawodawczą sprawuje parlament złożony z izby deputowanych i senatu.

Źródło: oprac. własne.

Wskaż, o jakim systemie politycznym mowa.

☐ system rządów zgromadzenia

☐ system parlamentarno-gabinetowy

☐ system gabinetowy

☐ system kanclerski

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

Państwo podzielone jest na 20 prowincji. Władzę w prowincji sprawuje wybierana w wyborach rada generalna i odpowiedzialny przed nią zarząd. Do kompetencji prowincji należy oświata, służba zdrowia, opieka społeczna, drogi publiczne i rolnictwo. Ustawy prowincjonalne wchodzi w życie, jeżeli w ciągu trzech miesięcy po przedstawieniu ich rządowi premier nie skorzysta z prawa weta.

Źródło: oprac. własne.

Źródło: oprac. własne.

Wskaż, o jakim systemie podziału terytorialnego mowa.

Zaznacz odpowiedź najbliższą swojej.

Porównaj swoją odpowiedź

Ćwiczenie 4

Dopasuj państwa do właściwych struktur.

państwa unitarne

państwa zregionalizowane

Litwa

Japonia

Czechy

Polska

Boliwia

Indonezja

Islandia

Hiszpania

Włochy

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

Wyniki wyborów stanowią prawdziwą zagadkę dla krajowych i zagranicznych obserwatorów. Poważne straty zanotowali konserwatyści, uzyskując jedynie 35 proc. głosów. Dający się we znaki kryzys wzmocnił socjalistów, którzy utworzą największy klub parlamentarny. Niezły rezultat zanotowali Zieloni – 6 proc.; natomiast liberałowie z 11 proc. zachowali dotychczasowy stan posiadania. Języckiem u wagi będzie z pewnością mała grupa autonomistów, której zdanie może zadecydować o losach najbliższych czterech lat rządów w tym kraju.

Źródło: oprac. własne.

Przedstawiona analiza wyników wyborów pokazuje scenę polityczną hipotetycznego państwa. Wskaż, jaki model systemu partyjnego opisuje.

Zaznacz odpowiedź najbliższą swojej.

Porównaj swoją odpowiedź

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj ćwiczenie.

((Jerzy Świeca

Współczesne demokracje. Analiza instytucjonalna

Zgodnie z tradycją Schumpetera systemy polityczne są demokracjami w takim stopniu, w jakim ich najsilniejsi decydenci życia zbiorowego wybierani są w równych, uczciwych i okresowych wyborach, w trakcie których kandydaci swobodnie konkurują o głosy i w których praktycznie ma prawo uczestniczyć cała dorosła ludność. Tak zdefiniowana demokracja zawiera w sobie dwa komponenty: walkę i partycypację. Implikuje to istnienie praw obywatelskich i politycznych wolności: słowa, druku, zgromadzeń i organizacji, które są potrzebne dla prowadzenia debat politycznych i kampanii wyborczych.

Źródło: Jerzy Świeca, *Współczesne demokracje. Analiza instytucjonalna*, dostępny w internecie: sbc.org.pl [dostęp 22.04.2020 r.].

Wyjaśnij, dlaczego wybory są istotnym elementem państwa demokratycznego.

Zapoznaj się z definicją praworządności i wykonaj ćwiczenie.

“ Encyklopedia PWN: praworządność

Przestrzeganie prawa przez organy państwa; w znaczeniu formalnym jest to stan faktyczny, polegający na tym, że organy państwa działają na podstawie obowiązującego prawa i zgodnie z jego normami; w znaczeniu materialnym – stan, w którym są spełnione wymogi praworządności w znaczeniu formalnym, a obowiązujące prawo jest zgodne w swej treści z postulatami aksjologicznymi (postulatami „dobrego prawa”), zwłaszcza powinno być ono równe dla wszystkich i respektować podstawowe wolności i uprawnienia człowieka i obywatela.

Źródło: *Encyklopedia PWN: praworządność*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 22.06.2020 r.].

Rozstrzygnij, kto (zwolennicy praworządności w znaczeniu formalnym czy materialnym) będzie uważał, że przestrzegać prawa trzeba zawsze, nawet jeśli jest to złe prawo. Uzasadnij swoje zdanie.

Rozstrzygnięcie: zwolennicy prawa w znaczeniu .

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z definicją państwa unitarnego i wykonaj ćwiczenie.

“ Encyklopedia PWN: państwo unitarne

forma państwa wyodrębniona ze względu na strukturę organów państw; w państwie unitarnym (scentralizowanym) są utrzymane duże uprawnienia administracji centralnej, zaś ograniczone uprawnienia administracji lokalnej

Źródło: *Encyklopedia PWN: państwo unitarne*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 8.07.2021 r.].

Rozstrzygnij, czy Rzeczpospolita Polska jest pod względem ustroju terytorialnego państwem spełniającym kryteria przedstawione w tekście źródłowym. Uzasadnij swoje zdanie.

Rozstrzygnięcie:

tak

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj ćwiczenie.

((Rafał Klepka

Współczesny federalizm. Wybrane zagadnienia

Istotą państwa złożonego staje się tedy fakt, iż składa się ono z mniejszych jednostek składowych, które posiadają większą lub mniejszą samodzielność. Ponadto każda z części składowych posiada odrębną konstytucję, system prawny i organy władzy politycznej.

Źródło: Rafał Klepka, *Współczesny federalizm. Wybrane zagadnienia*, [w:] *W poszukiwaniu fundamentów czyli o potrzebie stałości w zmieniającym się świecie. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Adamowi Rosołowi*, red. Renata Bizior, Częstochowa 2013, s. 186.

Wyjaśnij, w jaki sposób w państwie unitarnym funkcjonują elementy opisane w tekście.

Ćwiczenie 10

Zapoznaj się z mapami i wykonaj ćwiczenie.

Podział administracyjny Hiszpanii

Kraj: A

Wartość: 50

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Podział administracyjny Włoch

Kraj: B

Wartość: 0

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Podział administracyjny Niemiec

Kraj: C

Wartość: 0

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Podział administracyjny USA

Kraj: D

Wartość: 0

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Podział administracyjny Szwajcarii

Kraj: E

Wartość: 0

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Podaj nazwy dwóch obszarów, które cieszą się autonomią. Wpisz ich nazwy oraz litery, którymi oznaczono je na mapie.

1.

2.

Dla nauczyciela

Autor: Tomasz Malinowski

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie, Historia i teraźniejszość

Temat: Współczesne państwo demokratyczne. Struktura polityczno-terytorialna państwa

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VII. Modele sprawowania władzy.

Uczeń:

14) przedstawia ustroje terytorialno-prawne we współczesnych państwach demokratycznych – wyjaśnia podział na państwa unitarne i złożone oraz ze względu na stopień decentralizacji; wykazuje różne przyczyny funkcjonowania terytoriów autonomicznych.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- analizuje typy poleceń do ćwiczeń, które mogą pojawić się na maturze z wiedzy o społeczeństwie;
- wymienia wyznaczniki państwa demokratycznego;
- charakteryzuje, czym jest unitaryzm, federalizm i autonomia;
- wskazuje przykłady państw unitarnych, federacji i terytoriów autonomicznych;
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- mapa myśli;
- dyskusja za i przeciw.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z e-materiałem przed lekcją. Zastanawiają się, czy w kontekście wymienionych w e-materiale wyznaczników Polska jest demokratycznym państwem prawa.

Faza wstępna:

1. Uczniowie zapoznają się z tematem zajęć i celami.
2. Nauczyciel inicjuje w klasie krótką dyskusję mającą na celu znalezienie odpowiedzi na pytanie postawione przed lekcją. Uczniowie notują najważniejsze wnioski w zeszytach.

Faza realizacyjna:

1. Podział klasy na grupy. Każda z nich opracowuje metodą mapy myśli fragment materiału z sekcji „Przeczytaj”:
 - gr. I – państwo unitarne;
 - gr. II – państwo federalne;
 - gr. III – państwo zregionalizowane.Uczniowie poszukują informacji uzupełniających w internecie.

2. Po zakończeniu pracy przedstawiciele zespołów prezentują przydzielone zagadnienie. Pozostali uczniowie sporządzają notatki, mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje.
3. Uczniowie w parach wykonują wskazane przez nauczyciela ćwiczenia z e-materiału.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
2. Nauczyciel prosi uczniów o podsumowanie zgromadzonej wiedzy, zadając pytania:
 - Czym się charakteryzuje demokratyczne państwo prawa?
 - Jakie możemy wymienić formy ustroju terytorialnego?
 - Na czym polega istota każdej z nich?

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują pozostałe ćwiczenia z e-materiału.
2. Uczniowie opracowują po trzy pytania, jakie można zadać na kartkówce po lekcji.

Materiały pomocnicze:

Jerzy Świeca, *Współczesne demokracje. Analiza instytucjonalna*, sbc.org.pl.

Rafał Klepka, *Współczesny federalizm. Wybrane zagadnienia*, depot.ceon.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Schemat” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.